

04

ความเป็นมา การบริหารงาน และบทบาทของสถานีวิทยุชุมชนสุเหร่าแดง จังหวัดนนทบุรี (พ.ศ. 2552–2562) *

The History, Administration Background and the Role of the Community Radio Station “Surao Dang” in Nonthaburi between 2009–2019

Received: November 4, 2020 | Revised: December 3, 2020 | Accepted: December 3, 2020

คณิศร ชัยประสิทธิ์** Kanisorn Chaiprasit

สาลิณี มานะกิจ*** Salinee Manakit

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์เรื่อง “การจัดการศึกษาในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม: กรณีศึกษาโรงเรียนดาราอาบดิน ตำบลละหาร อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี พ.ศ. 2510–2562” ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

** นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
อีเมล: kanisorn_franky@hotmail.com

Bachelor Student of Arts Program in Local History, Faculty of Archaeology, Silpakorn University. email: kanisorn_franky@hotmail.com

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
อีเมล: salinee_manakit@hotmail.com

Assistant Professor, Local History Division, Faculty of Archeology, Silpakorn University. email: salinee_manakit@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเป็นมา การบริหารงาน และบทบาทของสถานีวิทยุชุมชนสุเหร่าแดง ตั้งแต่ พ.ศ. 2552-2562 ผลการศึกษาพบว่า สถานีวิทยุชุมชนสุเหร่าแดง FM.100.75 MHz ก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2552 ตามนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนให้ประชาชนก่อตั้งสื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อสะท้อนความต้องการของชุมชน โดยนโยบายสำคัญของสถานีวิทยุแห่งนี้ คือ การผลิตรายการเพื่อเผยแพร่หลักคำสอนตามหลักศาสนาอิสลาม โดยไม่แสวงหากำไรทางธุรกิจและไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ทางการเมือง

สำหรับการบริหารงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชนสุเหร่าแดงสามารถแบ่งออกได้ 3 ประการ ได้แก่ **ประการแรก** การบริหารงานด้านนโยบาย ซึ่งเน้นการบริหารอย่างเป็นอิสระ **ประการที่สอง** การบริหารงานด้านบุคคล ที่ต้องการให้ผู้ชมชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ และ **ประการที่สาม** การบริหารด้านงบประมาณ ซึ่งมาจากวิธีการสรรหารายได้จากการสนับสนุนในโอกาสต่างๆ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสถานีวิทยุชุมชนสุเหร่าแดงจะเป็นสถานีวิทยุที่มีโครงสร้างขนาดเล็ก แต่ความโดดเด่นในการบริหารงานและการจัดรูปแบบรายการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนทุกเพศ ทุกวัย ได้ส่งผลต่อบทบาทสังคมของชุมชนสุเหร่าแดงกลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: วิทยุชุมชน, ศาสนาอิสลาม, นักเรียน, ความเข้มแข็ง

A b s t r a c t

This article aims to study the history, administration background and the role of the Community Radio Station of the Darul Abidin Mosque, also known as “Surao Dang” (The Red Mosque), between 2009 to 2019. The study shows that the FM100.75MHz Surao Dang Community Radio Station was founded in 2009 in accordance with the government’s policy which encourages people to establish radio broadcasting facilities to reflect the needs of the local community. The principal goal of the station is to spread the Islamic doctrines without being concerned with business profits and regardless of political benefits.

The administration of this community radio station is notable in 3 respects ; 1) policy management which uses an independent management system , 2) personnel management that encourages people in the community to own and participate in media production, and 3) budget management which manages the money acquired primarily from fundraising opportunities.

Although the Surao Dang Community Radio Station is a radio station with a small infrastructure, the administration and program format is conducive to improving the quality of people’s lives . Surao Dang has become a community asset that has strengthened the community and has forged a network of cooperation between communities continually up to the present.

Keywords: community radio, Islam, students, strength

บทนำ

“ชุมชนบ้านสุเหร่าแดง” เป็นชุมชนของชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูที่สำคัญแห่งหนึ่งในตำบลละหาร อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี โดยเกิดจากการขยายตัวของชุมชนเรื่อยมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ประชากรของชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่อพยพมาจากชุมชนมุสลิมบ้านท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด ด้วยเงื่อนไข 3 ประการ ได้แก่ **ประการแรก** การประกาศนโยบายชุดคลองในสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อขยายเส้นทางคมนาคมและพื้นที่เกษตรกรรม (กิตติ ตันไทย 2520: 74) **ประการที่สอง** การตราพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน ร.ศ.120 (พ.ศ. 2444) ซึ่งส่งผลให้ราษฎรมั่นใจในการเข้าจับจองที่ดินเพื่อทำประโยชน์อย่างไม่เคยได้รับสิทธิ์เช่นนี้มาก่อน (แสวง บุญเฉลิมวิภาส 2558: 178-180) **ประการที่สาม** การสร้างทางรถไฟสายบางบัวทอง ใน พ.ศ. 2452 โดยบริษัทรถไฟสายบางบัวทองจำกัดของเจ้าพระยาวรวงศ์ไพฑธน์ ที่นอกจากจะอำนวยความสะดวกในการเดินทางแล้ว ยังใช้ในการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรเข้ามาขายยังตลาดในจังหวัดนนทบุรี และจังหวัดใกล้เคียงด้วย (พิศาล บุญผูก 2554: 208-211)

เงื่อนไขทั้ง 3 ประการข้างต้น ได้เอื้อต่อการประกอบอาชีพของชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูจากบ้านท่าอิฐที่เป็นนักกสิกรรมโดยสายเลือดนับแต่อดีต (อาดิศร์ อิดริส รักษมณี 2557: 18) ให้เข้ามาแสวงหาพื้นที่ทำการเกษตร และตั้งถิ่นฐานในอำเภอบางบัวทองอย่างต่อเนื่อง กระทั่งต่อมาเกิด

การขยายตัวเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีลักษณะเป็นชุมชน จึงมีการสร้าง มัสยิดดารุลอาบีดีน หรือสุเหร่าแดง ขึ้นเป็นศาสนสถานศูนย์กลางกิจกรรม ของชุมชนนับแต่ พ.ศ. 2476 (บรรเทา สุโง๊ะ 2562) เป็นต้นมา

นอกจากความเก่าแก่ของชุมชนบ้านสุเหร่าแดง ความน่าสนใจอีก ประการหนึ่งของชุมชนแห่งนี้ คือ การจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนสุเหร่าแดง อัน มีสาเหตุสืบเนื่องมาจากบริบทหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 ที่เกิด กระแสเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสื่อในประเทศไทย ซึ่งนำไปสู่การเกิดมาตรา 40 ในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 โดยกำหนด ให้คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียงเป็นทรัพย์สินสมบัติสาธารณะ อันหมายถึงการเปลี่ยนความเป็นเจ้าของการ

ถือสิทธิในวิทยุกระจายเสียง จากมือของรัฐและนายทุนมาเป็นของ ประชาชน (สหพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติ 2555: 4) สถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ ดำเนินการภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมาย และมุ่งนำเสนอเนื้อหาสาระที่ ไม่มีอยู่ในสื่อกระแสหลักได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. ความเป็นมาของสถานีวิทยุชุมชนสุเหร่าแดง

“วิทยุชุมชนสุเหร่าแดง ทางด่วนสายสวรรค์” หรือวิทยุชุมชนสุเหร่าแดง คลื่นความถี่ FM.100.75 MHz จัดตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2552 โดยฮัจยีอับดุลเกาะฮ์ฮาร (สุธีรัช) มนัสกุล ผู้ดำรงตำแหน่งเป็นครูใหญ่ของโรงเรียน ดารุลอาบีดีน และอิหม่ามคนปัจจุบันของชุมชนสุเหร่าแดง มีรัศมีกำลังส่ง

แพร่กระจายไกล 20 กิโลเมตร ซึ่งครอบคลุมในทุกพื้นที่ของชุมชน ทั้งนี้ การออกอากาศจะใช้อาคารของโรงเรียนดาร์ลอปดีน (โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามประจำชุมชน) เป็นพื้นที่หลักในการส่งสัญญาณ

นอกจากนี้ แนวความคิดในการใช้วิทยุชุมชนของอิหม่ามสุธีรัช ยังแสดงให้เห็นว่าชุมชนมีกลไกทางสังคมที่เปิดรับและปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการปรับตัวอยู่ร่วมกันท่ามกลางสังคมต่างศาสนาและหลากหลายวัฒนธรรมกับชุมชนพุทธโดยรอบ เป็นต้นว่า “ผมพยายามจะไม่สร้างวัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อชุมชน **อย่างเรื่องเสียงเราก็อใช้ไมโยอะใช้เท่าที่จำเป็น** เราจะไม่ถือว่าฉันมาก่อนฉันมาหลังมันไม่ใช่ มันเป็นเรื่องของการอยู่ร่วมกัน ไม่ว่าเขาไม่ว่าเรา ดังนั้น เราจึงพยายามลดและเอาที่จำเป็น เพราะฉะนั้นจึงไม่ใช้เสียงตามสายแล้ว แต่ใช้เป็นวิทยุชุมชนแทน เพื่อให้เห็นว่าเราพยายามทำทุกอย่างด้วยความเคารพกันและเกรงใจกันอยู่แล้ว” (สุธีรัช มนัสวกุล 2562)

ในที่นี้ หากพิจารณาจะเห็นถึงกระบวนการสร้างพื้นที่สันติ หรือการสร้าง “ทุนทางสังคม” ให้กับผู้คนในชุมชนบ้านสุเหร่าแดงด้วยการลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนพหุวัฒนธรรม โดยไม่ให้ความสำคัญเฉพาะเรื่องของศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่ยังให้ความสำคัญกับความสงบและสันติสุขของชุมชน ถึงกระนั้นก็ได้หมายความว่าพื้นที่ดังกล่าวจะปลอดภัยจากความขัดแย้งระหว่างชาวมุสลิมและชาวพุทธเสมอไป เพียงแต่ยังไม่ปรากฏเหตุการณ์กระทบกระทั่งที่รุนแรงขึ้นเท่านั้น

2. การบริหารจัดการสถานี

สถานีวิทยุชุมชนสุเหร่าแดงเป็นสถานีวิทยุที่มีโครงสร้างขนาดเล็กกระจายเสียงในระบบ เอฟเอ็ม (FM) ซึ่งให้คุณภาพเสียงที่กังวานไพเราะมากกว่าระบบเอเอ็ม (AM) แม้ว่าจะมีข้อจำกัดในเรื่องรัศมีการกระจายเสียงที่ไม่กว้าง กล่าวคือ สามารถฟังชัดเจนได้ดีในระยะ 25-30 กิโลเมตรโดยประมาณ แต่ระบบเอฟเอ็มสอดคล้องกับลักษณะรายการของทางสถานี

วิทยุชุมชนสุเหร่าแดง ที่ต้องการเผยแพร่ธรรมะตามหลักศาสนาอิสลาม ด้วยเหตุเพราะเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นบทสวด ดังนั้น การจัดรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงของชุมชนสุเหร่าแดงผ่านระบบเอฟเอ็ม จึงเป็นไปเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะทางเทคนิค ที่เน้นความไพเราะและการเข้าถึงอารมณ์ของผู้ฟัง การบริหารงานของสถานีวิทยุชุมชนสุเหร่าแดงสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

(1) การบริหารด้านนโยบาย (เน้นการบริหารอย่างเป็นอิสระ)

มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการ ถ่ายทอดธรรมะเพื่อเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรมตามหลักศาสนาอิสลาม รวมถึง เป็นสื่อกลางข้อมูลข่าวสารของชุมชน โดยไม่แสวงหากำไรในทางธุรกิจและผลประโยชน์ทางการเมือง “...เราจะไม่นำข่าวสารจากสื่อกระแสหลักอื่นๆ มาออกอากาศ เพราะชุมชนเราอยู่ใกล้เมือง สามารถรับข่าวจากสื่อกระแสหลักอื่นๆ ได้สะดวกอยู่แล้ว วิทยุชุมชนของเราจึงเน้นเฉพาะเรื่องในชุมชน...” (สุธีรัช มั่นสกุล 2562) ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านสุเหร่าแดง ที่คาดหวังให้มีรายการธรรมะอิสลามและช่องทางในการรับรู้ข่าวสารด้วย (เทิดศักดิ์ สวัสดิ์วงศ์สกุล 2562)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่า การดำเนินงานของวิทยุชุมชนสุเหร่าแดงมุ่งเน้นประโยชน์สาธารณะในระดับท้องถิ่น คือ การเป็นสื่อกระจายเสียงเพื่อชุมชน (Community Broadcasting) และยังคงยึดหลัก “ความเป็นท้องถิ่น” (Localism) ภายใต้กระแสการไหลเวียนของข้อมูล ข่าวสาร และวัฒนธรรมร่วมสมัยในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี นอกจากนี้ ยังมีบทบาทในการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านสุเหร่าแดง โดยใช้แนวทางป้องกันการสูญหายตัวตนของชุมชน กล่าวคือ

สืบเนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้คนส่วนใหญ่ในชุมชนมุ่งประกอบอาชีพหล่อเลี้ยงตนเอง ไม่มีเวลาใส่ใจกับศาสนา ตลอดจนไม่ได้ใส่ใจที่จะถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลัง ประกอบกับเยาวชนต่างหันเหความ

สนใจไปสู่สถาบันเชิงสมัยใหม่ ที่มีการสร้างสรรค์น่าสนใจ เช่น อินเทอร์เน็ต, โทรศัพท์ เพื่อเป็นการขจัดปัญหาดังกล่าว ฮัจยีอับดุลเกาะฮ์ฮาร (สุธีรัช) มนัสวกุล จึงให้เยาวชนทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดรายการวิทยุ เพื่อเป็นการบ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรม และยกระดับคุณค่าทางจิตวิญญาณ ให้เกิดขึ้นแก่ตัวบุคคล ทั้งยังเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสภาวะขาดผู้สืบทอดและถ่ายทอดศาสนาให้แก่คนรุ่นต่อไป (ลินดา ระวังหิน 2562)

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำรงอยู่ของ สถานภาพทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านสุเหร่าแดงนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะ ในช่วงที่มีสถานีวิทยุประจำชุมชนแล้วเท่านั้น เพียงแต่จะอาศัยรากฐานความ เชื่อและความศรัทธาต่อตัวผู้นำชุมชนที่มีอยู่แต่เดิมนั้น เป็นตัวขับเคลื่อน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

(2) การบริหารด้านบุคคลากร (ยึดหลักการบริหารแบบ ประชาธิปไตย)

นับว่ามีความโดดเด่นมากที่สุดหากเปรียบเทียบกับการบริหารงาน ด้านอื่นๆ เนื่องจาก การบริหารงานในด้านนี้ สมาชิกทุกคนจะมีส่วนร่วมใน การบริหารจัดการตามแนวทางที่เหมาะสม เพราะถือว่า สถานีวิทยุชุมชน สุเหร่าแดงถือเป็นสื่อภาคประชาชนรูปแบบหนึ่งที่ชุมชนเป็นเจ้าของ “... เราเปิดโอกาสให้คนทุกเพศทุกวัยในชุมชนได้ร่วมกันผลิตสื่อและเสนอแนะ รูปแบบรายการ ร่วมกันตัดสินใจอยู่เสมอ...” (วรรณ สุพลอย 2562) ถึง กระนั้น การมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชนนั้นยังคงอยู่ภายใต้นโยบายที่มีเป้าหมายชัดเจนในการเผยแพร่ธรรมะรวมถึงเนื้อหาสาระอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ สาระณะต่อชุมชนและสังคม ปราศจากการครอบงำจากอิทธิพลภายนอก ต่างๆ (วรรณ สุพลอย 2562) โดยมีกลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมในการบริหาร วิทยุชุมชน ดังต่อไปนี้

กลุ่มประชาชนทั่วไปในชุมชน

เมื่อถึงช่วงของการประชุมประจำเดือนหรือการประชุมสามัญประจำปี ประชาชนทุกคนจะได้รับสิทธิในการแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน

ด้านต่างๆ ของสถานี่ เพื่อนำไปแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาสถานี่ อาทิเช่น การเสนอกำหนดแผนการดำเนินงานของสถานี่ ใน พ.ศ. 2562 ที่ควรให้จัดทำโครงสร้างการทำงานของสถานี่วิทยุให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อกระจายความรับผิดชอบและภาระของแต่ละคน โดยเพิ่ม ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายพัฒนาผังรายการ ฝ่ายเทคนิค เป็นต้น โครงสร้างใหม่นี้อาจมีส่วนช่วยให้การดำเนินงานในอนาคตของสถานี่ดำเนินการไปได้อย่างราบรื่นมากยิ่งขึ้น เพราะมีผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ แต่สำหรับการให้ประชาชนทั่วไปเข้าเป็นผู้จัดรายการนั้น ยังไม่ปรากฏให้เห็นมากเท่าที่ควร

กลุ่มนักเรียนในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามของชุมชน

ร้อยละ 90 ของผู้จัดรายการวิทยุชุมชนแห่งนี้ เป็นเด็กนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนดาร์ลุอาบีดิน ซึ่งเป็นโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามแห่งเดียวของชุมชนบ้านสุเหร่าแดง โดยอิหม่ามสุธีรขยายามให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดรายการวิทยุ ทั้งที่เป็นรายการสดและรายการที่บันทึกเทป ซึ่งจะมีการฝึกซ้อมก่อนทุกครั้ง โดยครูประจำชั้น ทั้งนี้ เนื้อหาที่นำมาจัดรายการส่วนใหญ่นั้น จะถอดมาจากบทเรียนที่ผู้เรียนได้ศึกษากันอยู่แล้วเป็นประจำในโรงเรียนสอนศาสนา (วาริส ชาเฮาะ 2562)

การให้ผู้เรียนซึ่งเป็นเยาวชนได้ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการวิทยุด้วยตนเองเช่นนี้ นอกจากจะสามารถกระตุ้นทักษะในการอ่านภาษาไทย และภาษาอาหรับของผู้เรียนทุกคนได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังถือเป็นการปลูกฝังให้พวกเขาเหล่านั้นมีทัศนคติเชิงบวกและค่านิยมที่ดีต่อศาสนาอิสลาม และเห็นถึงคุณค่าของตนเองได้อีกด้วย ดังที่ ด.ช.วาริส ชาเฮาะ เล่าว่า

“...ผมภูมิใจตัวเองที่ได้มีส่วนร่วมจัดรายการวิทยุ ภูมิใจที่ได้ถ่ายทอดความรู้ให้คนอื่น...พอได้มาจัดรายการวิทยุก็เหมือนได้เอาความรู้ที่ตนเองเรียนมาทั้งหมดมาใช้ ... เวลาบันทึกเทปผมเข้าใจเนื้อหาที่ผมพูดออกไป แล้วผมก็รู้สึกดีกับศาสนามากขึ้นด้วยเวลาที่

พ่อแม่และคนทางบ้านได้ฟังเขาก็ชื่นชมผม...” (วาริส ซาเฮาะ 2562)

(3) การบริหารจัดการด้านงบประมาณ

เนื่องจาก โครงสร้างของวิทยุชุมชนสุเหร่าแดงจัดอยู่ในประเภท สถานีวิทยุขนาดเล็กดังที่เคยกล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งยังมีลักษณะเป็นวิทยุ สาธารณะที่มีความแตกต่างจากวิทยุธุรกิจ ทำให้บุคคลที่จะเข้ามาทำงาน ต้องมาด้วยความสมัครใจ เพราะไม่มีค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงิน ดังนั้น เพื่อ เป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินการนั้น ทางสถานีวิทยุจึงรับการ กระจายรายได้จาก 3 แหล่ง ได้แก่ 1) รายได้จากการสนับสนุนของหน่วย งานต่างๆ ทั้งที่เป็นกองทุนอิสระและจัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาล เช่น องค์การ บริหารส่วนตำบลละหาร องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี เป็นต้น 2) รายได้ที่เกิดจากการอุดหนุนร้านค้าของทางมัสยิด เมื่อมีการจัดกิจกรรม พิเศษใดๆ อาทิ การจัดงานประจำปีของทางมัสยิด และ 3) รายได้ที่ได้มาจากการ ระดมทุนเนื่องในโอกาสต่างๆ เช่น จากการรับบริจาคทานในเดือนเราะมะฎอนตามหลักศาสนาอิสลามที่ว่า **ناضمر يف عقدص عقدصا لضفا** (การบริจาคที่ดีที่สุดคือการบริจาคในเดือนเราะมะฎอน) ซึ่งทางมัสยิดจะจัด เตรียมกระป๋องถ้วยละตุลกี้อุดริสำหรับรับบริจาคไว้ให้

อนึ่ง รายได้ทั้งหมดจะถูกนำไปเป็นค่าใช้จ่ายของทางสถานี โดยแบ่ง ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ค่าไฟฟ้ารายเดือนซึ่งเป็น *ค่าใช้จ่ายหลัก* และสำหรับ ปรับปรุงสำนักงานของสถานี จัดซื้อบำรุงซ่อมแซมอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็น *ค่าใช้จ่ายรอง* เนื่องจากอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีบางอย่างชำรุดเสียหาย ได้ง่าย (ธนพล จุลธีระ 2562)

สืบเนื่องจากข้อจำกัดในด้านบริหารงบประมาณ ด้วยเหตุนี้คณะ ทำงานของสถานี ซึ่งก็คือคณะครูในโรงเรียนดาร์ลุอาบีดีน หนึ่งคนอาจจะ ต้องทำหลายหน้าที่ เช่น ฝ่ายบริหาร อิหม่ามสุธีรัช มั่นสวกุล แม้จะทำ หน้าที่เป็นเจ้าของหรือหัวหน้าสถานีแล้ว ก็ยังต้องดำรงตำแหน่งเป็นผู้ตรวจสอบ ความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหาที่จะนำไปเผยแพร่ รวมถึง บริหารจัดการด้านการเงินด้วย ขณะที่ ฝ่ายผลิตและออกอากาศ ก็จะ

เป็นหน้าที่ของครูสอนศาสนาในโรงเรียนดาร์ลุอาปีตินทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตรายการ ฝึกซ้อมนักเรียนโดยการตรวจคำพูดถูกผิด ตลอดจนเป็นผู้ดำเนินรายการและบันทึกเทป ส่วนฝ่ายช่างเทคนิค ก็จะเป็นครูสอนศาสนาอีกชุดหนึ่ง มีหน้าที่ในการควบคุมเสียงทั้งช่วงที่ออกรายการสดและบันทึกเทป อีกทั้งยังต้องดูแลรักษาเครื่องควบคุมเสียง วัสดุการกระจายเสียง รวมถึงเครื่องส่งสัญญาณด้วย (วรรณ สุขพลอย 2562)

3. รูปแบบรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชนสุเหร่าแดง

รูปแบบรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชนสุเหร่าแดง มีการถ่ายทอดสดจากสถานีวันละ 24 ชั่วโมง เนื้อหาและรูปแบบรายการส่วนใหญ่จะเป็นรายการธรรมะอิสลาม โดยคิดเป็นร้อยละ 97 ของรายการวิทยุทั้งหมด และเป็นรายการเพื่อสังคมอีกประมาณร้อยละ 3 มีทั้งที่เป็นรายการสดและเปิดเทปบรรยาย การกำหนดผังรายการของวันธรรมดาและวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จะแตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมของแต่ละรายการ ซึ่งเนื้อหาที่นำเสนอจะมีการสลับไปมา โดยจะใช้ระยะเวลารายการละประมาณครึ่งชั่วโมง กล่าวคือ ครึ่งชั่วโมงแรกของทุกๆ ชั่วโมงส่วนใหญ่จะเป็นรายการที่ไม่ซ้ำกัน หากแต่ในครึ่งชั่วโมงหลังของทุกชั่วโมงจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอัลกุรอานเหมือนกันทั้ง 7 วัน

ส่วนรายการเพื่อสังคมจะนำเสนอออกมาในรูปแบบของข่าวสั้นต้นชั่วโมง ทั้งนี้ รูปแบบของรายการในแต่ละวันจะกำหนดให้มีความหลากหลาย เนื้อหาสาระที่นำเสนออาจมีการปรับเปลี่ยนไปตามข้อเสนอแนะของผู้ฟังบ้าง แต่ด้วยข้อจำกัดหลายประการ อาจทำให้ไม่สามารถทำตามเสียงเรียกร้องและความต้องการของทุกคนได้ทั้งหมด แต่อย่างไรก็ดี คณะผู้บริหารของสถานีก็พยายามจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการเลือกประเด็นที่มีเนื้อหาสาระที่ใกล้เคียงกับการดำรงชีวิตประจำวันตามแนวทางศาสนาอิสลาม และมีประโยชน์ต่อคนทุกเพศ ทุกวัย ให้มากที่สุด

นอกจากนี้ พบว่ารูปแบบของรายการที่ถูกผลิตขึ้นนั้นมีจุดเด่นที่ส่งผล

ต่อวิธีการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนบ้านสุเหร่าแดง ดังตัวอย่างเช่น

ประการแรก ช่วยขยายความสำคัญของเรื่องเล็กๆ ใกล้ตัวที่ถูกมองข้าม ดังจะเห็นว่าช่วงเวลา 17.00-17.30 น. มีการเพิ่ม **รายการที่เกี่ยวข้องสตรี** เข้าไปด้วย เพื่อเน้นย้ำว่าแนวปฏิบัติตามวิถีมุสลิมนั้นไม่ได้จำกัดหรือนั่นอยู่ที่เพศชาย การนำเสนอเรื่องราวของผู้หญิงมุสลิมก็เพื่อต้องการให้สตรีได้ตระหนักถึงสิทธิที่ตนพึงมีและทราบแนวทางที่เหมาะสมในการปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามของเพศหญิง ความน่าสนใจคือ วิธีการที่ผู้จัดรายการใช้นั้น จะมุ่งชี้ให้เห็นว่าสตรีถือเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า “เข็มถักของสตรี มีค่าเท่ากับดาบของบุรุษ” หลักการเหล่านี้ได้เสริมสร้างเจตคติและการยอมรับด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายได้เป็นอย่างดี ดังที่พบว่าสถานการณ์ภาพพบพบทาบทามการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมของสตรีในชุมชนในช่วงหลังนั้นมีเพิ่มมากขึ้น โดยเห็นได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น คีนสตรีเลดีไนท์ ที่เปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงมาพบปะเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันทุกคืนวันศุกร์ เป็นต้น (สุรรัตน์ ผลเจริญ 2562)

ประการที่สอง ตอบสนองความต้องการข้อมูลข่าวสารของชุมชนได้จริง ดังความคิดเห็นของผู้ฟังความตอนหนึ่งว่า “ข่าวสารจากข้างนอกเป็นเพียงการปรับระดับความรู้ แต่ข่าวสารจากวิทยุชุมชนคือชีวิตของเรา นำไปใช้กับเราได้จริงๆ” (จินทนา เล็กน้อย 2563)

“เสียงจากข้างมิมบร์” ถือเป็นหนึ่งในรายการที่มีความสำคัญอย่างมาก ด้วยเหตุเพราะ เป็นรายการที่อิหม่ามสุธีรัช ต้องการใช้สื่อสารและประชาสัมพันธ์ความเคลื่อนไหวของชุมชนกับสมาชิก ว่าในช่วงสัปดาห์ที่ผ่านมาในชุมชนสุเหร่าแดงมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นบ้าง และในสัปดาห์ถัดไปทางมัสยิดจะจัดกิจกรรมหรือขอความร่วมมือในเรื่องใด ซึ่งโดยปกติเนื้อหาส่วนนี้จะเป็นเรื่องที่อิหม่ามพูดคุยกับสัปบุรุษทุกๆ วันศุกร์หลังละหมาดใหญ่ที่มีสยิด แล้วบันทึกเทปไว้เพื่อนำมาออกอากาศซ้ำเป็นครั้งที่ 2 ในวันเสาร์เพื่อให้ชาวบ้านที่ไม่ได้เข้าร่วมละหมาดใหญ่ในวันศุกร์ได้ทราบว่าทางมัสยิด

มีการขอความร่วมมือ และขอความเห็นเรื่องอะไรบ้างในอาทิตย์ที่ผ่านมา (ภาวิณี ปิ่นทอง 2562)

นอกจากนี้ วิฑูรย์ชุมชนสุเหร่าแดงยังช่วยเตือนภัยให้สมาชิกเกิดความรู้สึกตระวัง หรือป้องกันปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้นในชุมชนด้วย เช่น การเตือนภัยกรณีน้ำท่วมใหญ่ เมื่อ พ.ศ. 2554 อิหม่ามสุธีรัชเล่าว่า “ตอนนั้นพอถึงช่วงติดเกาะผู้คนไม่ได้ไปไหนเลย ออกไปทำงานก็ไม่ได้ โรงงานแถบนี้ก็ปิดหมด น้ำท่วมทำให้ต้องอยู่บ้าน ที่นี้ก็จะเป็นเรื่องของจิตใจที่สำคัญกว่าข่าวสารเรื่องน้ำท่วม วิฑูรย์จึงมีส่วนช่วยได้มากช่วงน้ำท่วม ทำให้คนสงบขึ้นและรับมือกับภัยพิบัติได้ด้วยสติ” (สุธีรัช มนัสกุล 2562)

ประการที่สาม สร้างจิตสำนึกชุมชน ปลุกฝังความรักท้องถิ่นแก่เยาวชน ดังเห็นได้จากรายการ “ถ่ายทอดสดห้องเรียนเช้าวันหยุด” ในวันเสาร์-อาทิตย์ เวลา 08.30-09.30 น. ที่จะเน้นให้ผู้เรียนได้ทบทวนและตระหนักถึงการรู้จักตอบแทนบุญคุณ โดยให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันว่าในอาทิตย์ที่ผ่านมาพวกเขาได้สร้างประโยชน์อะไรเพื่อเป็นการตอบแทนชุมชนและโรงเรียนบ้าง การสร้างสำนึกกตัญญูให้แก่เยาวชนนับเป็นปฐมบทสำคัญที่ทำให้สังคมมุสลิมของชุมชนบ้านสุเหร่าแดงเต็มไปด้วยความสงบสุข และเป็นที่พักของผู้คนโดยทั่วไป อนึ่ง ความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนเรื่องความกตัญญูผ่านงานวิฑูรย์ชุมชนนั้น ยังเห็นได้จากคำกล่าวของผู้ปกครองท่านหนึ่ง ที่พูดถึงเรื่องการสร้างสำนึกกตัญญูของโรงเรียนดาร์ลุอาบิติน ไว้ตอนหนึ่งว่า

“...ดิฉันมั่นใจว่าเมื่อเขาจบการศึกษาจากที่นี่ไปแล้วเขาจะสามารถนำความรู้ที่ได้จากโรงเรียนไปใช้ในการดำเนินชีวิตในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเรื่องความกตัญญูที่โรงเรียนได้ปลูกฝังมาอย่างเข้มข้น พวกเขาจะต้องกลับมาทำประโยชน์ให้โรงเรียนและชุมชนเมื่อมีโอกาส เหมือนที่ดิฉันกำลังทำอยู่ในตอนนี้ อย่างแน่นอน...” (อาชียะห์ ตระกูลกองโต 2563)

จากที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นจะเห็นว่า วิฑูชมุขชนสุเหร่าแดงในฐานะสื่อใหม่ของชุมชน สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพในด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาศักยภาพของผู้คนในชุมชน

อาจกล่าวได้ว่าผลตอบรับจากกลุ่มผู้ฟังของสถานีวิทยุชมุขชนสุเหร่าแดง โดยภาพรวมแล้วนับว่าอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพึงพอใจและมีผลตอบรับที่ค่อนข้างดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง อิหม่ามสุธีรัช จึงเสนอว่า

ในอนาคตตนต้องการจัดกิจกรรมประจำปีของทางสถานี เพื่อให้ผู้ฟังที่กำลังติดตามงานกระจายเสียงของวิทยุชมุขชนสุเหร่าแดงได้มีโอกาสได้พูดคุยระหว่างกัน อีกทั้งยังจะได้พบกับผู้บริหารและเด็กนักเรียนที่จัดรายการวิทยุด้วย โดยหวังว่าการพบปะดังกล่าวอาจเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการพัฒนาสถานี รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนและระหว่างชุมชนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

4. ปัญหาและอุปสรรคของสถานีวิทยุชมุขชนสุเหร่าแดง

ถึงแม้ว่าองค์ความรู้ทางด้านศาสนาอิสลามของชุมชนบ้านสุเหร่าแดงจะถูกขับเคลื่อนเข้ามาอยู่ในการสื่อสารผ่านสื่อใหม่อย่างวิทยุชมุขชนที่มีความทันสมัยมากขึ้น สามารถรับรู้ได้อย่างรวดเร็วและไม่จำกัดอยู่ในวงแคบ ต่างจากในอดีตที่การเข้าถึงศาสนาอิสลามและการรับรู้ข่าวสารจากชุมชนนั้นเป็นไปได้ช้า แต่ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของการบริหารจัดการวิทยุแห่งนี้ คือ การกำหนดระดับเนื้อหาสาระความรู้ของรายการวิทยุชมุขชนสุเหร่าแดงที่สามารถเข้าถึงผู้ฟังวัยกลางคนขึ้นไปได้มากกว่าผู้ฟังที่เป็นเยาวชน เนื่องจากยังไม่ปรากฏรายการธรรมะอิสลามที่เหมาะสมกับเยาวชนให้เห็นมากนัก

ในขณะเดียวกัน เป็นที่ทราบกันดีว่าศาสนาเปรียบเสมือนแม่เปื้อนแม่ของเด็กโดยธรรมชาติอยู่แล้ว ดังนั้น หากมีการเพิ่มสัดส่วนรายการที่เพียงพอและตอบสนองต่อการเข้าถึงของเยาวชน รวมถึงมีรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ ตลอดจนปรับเปลี่ยนเนื้อหาต่างๆ ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม ซึ่งถือเป็นความท้าทายอย่างหนึ่งของการทำรายการวิทยุที่ไม่สามารถแสดงภาพและข้อความได้เช่นเดียวกับโทรทัศน์ ก็อาจจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเยาวชนให้มีประสิทธิภาพได้มากยิ่งขึ้น

นอกเหนือจากปัญหาดังกล่าว อุปสรรคที่เกิดขึ้นกับสถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชนสุเหร่าแดงโดยทั่วไปมักจะเป็นเรื่องของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของอากาศและส่งสัญญาณ เพื่อป้องกันความเสียหายต่ออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องส่งสัญญาณ ทางสถานีก็จำเป็นต้องปิดเครื่องส่งสัญญาณ โดยจะประกาศให้ผู้ฟังรับทราบถึงสาเหตุที่ต้องงดการออกอากาศ อีกทั้งเพื่อยืดอายุการใช้งานของอุปกรณ์ดังกล่าวจึงจำเป็นต้องเปิดเครื่องปรับอากาศตลอด 24 ชั่วโมง อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดการรับฟังอย่างต่อเนื่อง คณะครูจะแก้ไขสถานการณ์ในกรณีงดออกอากาศฉุกเฉินด้วยวิธีถ่ายทอดสดผ่าน เฟซบุ๊กไลฟ์ ภายใต้ชื่อเพจ “วิทยุสุเหร่าแดง ทางด่วนสายสวรรค์” จนกว่าจะกลับมาออกอากาศได้อีกครั้ง

นอกจากนี้ พบว่าอุปสรรคจากการงดออกอากาศยังขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกอื่นๆ ที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ด้วย เช่น เหตุการณ์ด้านการเมือง ใน พ.ศ. 2557 ที่จำเป็นต้องประกาศงดออกอากาศฉุกเฉิน เนื่องจากคณะกรรมการความสงบแห่งชาติออกประกาศฉบับที่ 79 กำหนดเงื่อนไขสถานีวิทยุกระจายเสียงที่ได้รับอนุญาตให้ทดลองออกอากาศโดยต้องไม่ขัดต่อประกาศของคณะกรรมการความสงบแห่งชาติฉบับที่ 18 กล่าวคือ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ต้องการปิดสถานีที่ไม่ได้จดทะเบียน และได้รับอนุญาตทดลองประกอบกิจการอย่างถูกกฎหมาย ทำให้สถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชนสุเหร่าแดงต้องงดออกอากาศ เพื่อรอการประกาศรายชื่อสถานีที่จะสามารถออกอากาศได้จากเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ด้วยเช่นกัน

5. อภิปรายบทบาทของสถานีวิทยุชุมชนสุเหร่าแดงที่มีต่อชุมชน

ถึงแม้ว่าโครงสร้างของสถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชนสุเหร่าแดง จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับสถานีวิทยุชุมชนแห่งอื่นๆ หากแต่สิ่งที่ถือเป็นความโดดเด่นอย่างมากของสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ คือ แนวทางในการบริหาร

จัดการที่แตกต่างออกไปอย่างชัดเจน ดังเช่น การเปิดโอกาสให้กับเยาวชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดรายการวิทยุ ความพยายามที่จะจัดรูปแบบ รายการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนทุกเพศ ทุกวัย เป็นต้น ท้ายที่สุด ความแตกต่างและความโดดเด่นเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อสังคม ของชุมชนบ้านสุเหร่าแดงด้วยกัน 2 ด้าน ประกอบด้วย (1) เกิดเป็นชุมชน เข้มแข็ง และ (2) เกิดการขยายตัวของชุมชน ดังนี้

(1) เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็ง กล่าวคือ เมื่อใดก็ตามที่ชุมชนบ้าน สุเหร่าแดงมีกิจกรรม หรือต้องการความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ก็มักจะได้ รับความร่วมมือจากคนในชุมชนและนอกชุมชนอยู่เสมอ สิ่งเหล่านี้ เป็นผล มาจากการบริหารของสถานีวิทยุชุมชนสุเหร่าแดง ซึ่งมีลักษณะสำคัญหลาย ประการ ได้แก่

ประการแรก การเปิดโอกาสให้กับเยาวชนทุกคนที่เรียนศาสนา อยู่ในโรงเรียนคารุ้อาปิตินได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดรายการวิทยุ ซึ่งนอกจากจะเผยแพร่คำสอนในศาสนาอิสลามสู่ชุมชนแล้ว ยังมีส่วนช่วย ในการประชาสัมพันธ์และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับชุมชนสุเหร่าแดงได้อีก ด้วย ดังเห็นได้จากจำนวนของเด็กนักเรียนที่เข้ามาเรียนศาสนาอิสลามใน โรงเรียนคารุ้อาปิติน หนึ่งในสี่เป็นเยาวชนที่เข้ามารับการศึกษาด้านศาสนา จากชุมชนมุสลิมอื่นๆ ในอำเภอบางบัวทองและอำเภอใกล้เคียง เนื่องจากผู้ ปกครองเห็นว่า โรงเรียนสอนศาสนาชุมชนสุเหร่าแดงมีความพร้อมในเรื่อง ของการถ่ายทอดและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนาอิสลาม โดย ผู้ปกครองส่วนใหญ่รับรู้จากการฟังรายการของวิทยุชุมชนสุเหร่าแดงที่มีเด็ก นักเรียนเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหา ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดความต้องการให้บุตรหลาน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดรายการวิทยุ เพื่อหวังให้เป็นรากฐานในการ พัฒนาผู้เรียนตามหลักศรัทธาในศาสนาอิสลาม ตลอดจนเกิดความภาคภูมิใจ และกลายเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพของสังคมและชุมชนต่อไปในอนาคต (สุรอยยา เลาะเดรุต 2563)

อาจกล่าวได้ว่า นอกจากสถานีวิทยุชุมชนสุเหร่าแดงจะบรรลุ

วัตถุประสงค์หลักในการถ่ายทอดหลักคำสอนในศาสนาอิสลามแล้ว สถาบันวิทยุชุมชนแห่งนี้ยังเป็นประจักษ์พยานของความสำเร็จในการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับชุมชน โดยสามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก ผู้ปกครอง โรงเรียน และผู้คนระหว่างชุมชนเข้าไว้ด้วยกันได้

ประการที่สอง การสร้างสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนและนอกชุมชน สืบเนื่องจากประเด็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการจัดรายการวิทยุในหัวข้อยกก่อนหน้า มีส่วนให้สังคมของชุมชนบ้านสุเหร่าแดงเอง และสังคมระหว่างคนในชุมชนและนอกชุมชนไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งต่อกัน และกลับจะยิ่งช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มีความเพียบพร้อมในด้านต่างๆ มากยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นการปลูกฝังตั้งแต่วัยเยาว์เพื่อให้เสริมสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ลูกพูดให้ฟังอยู่เสมอว่า เขามีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับคุณครูและเพื่อนๆ ลูกผมรู้จักเพื่อนสมาชิกทั้งในช่วงชั้นเดียวกันและต่างช่วงชั้นมากยิ่งขึ้น สำหรับผมในฐานะที่เคยเรียนที่นั่นมาก่อน ถึงตอนนี้ผมก็ยังติดต่อกับเพื่อนที่เคยเรียนด้วยกัน โรงเรียนนี้ไม่ได้สอนเราแค่วิชาการ แต่สอนให้เราต้องอยู่กับผู้อื่นให้ได้ มีอะไรก็ต้องรับผิดชอบร่วมกัน แล้วสุดท้ายความสัมพันธ์ระหว่างครู เพื่อน พี่น้อง มันก็ยืดยาวมาได้จนถึงทุกวันนี้...”

(เทิดศักดิ์ สวัสดิ์วงศ์สกุล 2563)

อย่างไรก็ตาม การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนโดยใช้วิทยุชุมชน มีข้อได้เปรียบในแง่ที่ผู้จัดรายการกับผู้ฟังวิทยุชุมชนนั้นเป็นสมาชิกในชุมชนเดียวกัน หรืออยู่ในกลุ่มเดียวกันเสียเป็นส่วนใหญ่ ผู้จัดจึงย่อมรู้ความต้องการของผู้ฟังเป็นอย่างดี ทำให้คนในชุมชน “ได้ฟังในสิ่งที่ต้องการฟัง” ซึ่งก่อให้เกิดประสิทธิภาพจากการใช้สื่อได้ดี ขณะที่การสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนต่างชุมชนนั้นต้องอาศัยภาพลักษณ์และตัวแปรในการติดต่อสัมพันธ์ ซึ่งในที่นี้ก็คือ “ผู้เรียน” ในแง่ที่วิทยุชุมชนสุเหร่าแดงอาจจะไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของคนในชุมชนอื่นได้มากเท่ากับคนในชุมชนของตนเอง

ประการที่สาม การสร้างบรรทัดฐานของสังคมชุมชนให้สอดคล้องกัน โดยการเติมเต็มความรู้ด้านศาสนาจากการถ่ายทอดเนื้อหาสาระโดยเยาวชนนั้นสามารถสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างมากในการกำหนดรูปแบบพฤติกรรมของคนในสังคมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากการเรียนศาสนาจากครอบครัวในอดีตนั้น ไม่สอดคล้องกับทางโรงเรียนหลายประการ เมื่อครั้งที่พบว่าผู้ปกครองไม่สามารถให้ความรู้กับนักเรียนได้ จึงได้พยายามเผยแพร่หลักธรรมคำสอน และแนวทางการประพฤติตนให้สอดคล้องกับบทเรียนเรื่องต่างๆ ของเด็กนักเรียนผ่านงานวิทยุชุมชน เพื่อให้ความรู้ทางด้านศาสนาของสปปุรุษในชุมชนและผู้ปกครองตรงกันกับนักเรียนของโรงเรียนดาร์ลอาปิติน ซึ่งในปัจจุบันก็นับว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก ดังเห็นได้จากวิถีปฏิบัติของคนทุกเพศทุกวัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันมากขึ้น (สุธีรัช มั่นสกุล 2562)

ประการที่สี่ การสร้างความรู้สึกรักให้ทุกคนเป็นเจ้าของสื่อ เห็นได้จากการเปิดโอกาสให้คนทุกเพศ ทุกวัย มีส่วนร่วมกับสถานีวิทยุ เริ่มตั้งแต่การเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนดาร์ลอาปิตินมีบทบาทในการบริหารและช่วยดำเนินรายการตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้น หรือในช่วงที่มีการประชุมสามัญประจำปีประชาชนในชุมชนทุกคนสามารถใช้สิทธิในการแสดงความคิดเห็น และสะท้อนความต้องการต่อทีมงานผู้จัดรายการวิทยุชุมชนได้

นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึงการเข้ามามีบทบาทของสตรี สำหรับงานวิทยุชุมชนสุเหร่าแดง ผู้หญิงจะเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิและความเป็นธรรมของประชาชน บนหลักการของความเสมอภาคเชื้ออาหาร โดยมีหลักว่าสตรีไม่ได้เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือและสนับสนุน หรือรับภาระต่างๆ ตามบทบาทที่ถูกกำหนดให้เท่านั้น แต่ก็ได้หมายความว่า จะเป็นการแย่งความเป็นใหญ่จากเพศชาย หากแต่ต้องเกื้อกูลร่วมมือกันและให้มีการประสานงานกันมากขึ้น ดังนั้น นักเรียน ครู และสปปุรุษที่เป็นสตรีจะมีส่วนช่วยในเกือบทุกส่วนของงานวิทยุชุมชน ต่างจากในอดีตที่สถานีวิทยุชุมชนรวมถึงสื่ออื่นๆ มักจะมีผู้ชายเป็นเจ้าของสื่อและมีบทบาทการทำงานมากกว่าสตรี (กาญจนา แก้ว

เทพ 2544: 505)

ทว่า ถึงแม้สถานีวิทยุชุมชนสุเหร่าแดงจะเปิดพื้นที่ทางสังคมให้ทุกคนทุกเพศทุกวัยมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม แต่การมีส่วนร่วมของแต่ละภาคส่วนในงานวิทยุชุมชนสุเหร่าแดง ก็ยังคงดำเนินอยู่ภายใต้ข้อจำกัดทางด้านต่างๆ ของบุคคลด้วย เช่น ข้อจำกัดทางด้านอายุ เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่ยังเป็นเยาวชน ทำให้มีสิทธิตามหลักประชาธิปไตยสูงสุดในการจัดรายการเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ตามหลักศาสนาอิสลาม แต่อาจจะยังไม่สามารถแสดงความคิดเห็นในด้านการบริหารได้เช่นเดียวกับผู้ประกอบการหรือสปุรุชในวัยทำงานหรือวัยกลางคนขึ้นไป เป็นต้น

การเปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มในชุมชนมีส่วนร่วมกับสถานีวิทยุแห่งนี้ นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนรู้สึกมีส่วนร่วม รวมถึงเกิดทัศนคติในด้านบวก ตลอดจนเกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อสปุรุชชาวไทยมุสลิมในชุมชนอื่นๆ บริเวณใกล้เคียงที่ได้มีโอกาสฟังการจัดรายการของสถานีวิทยุชุมชนสุเหร่าแดง ซึ่งนำมาสู่ความร่วมมือในการให้ความช่วยเหลือกับชุมชนสุเหร่าแดงในเวลาต่อมา

ประการที่ห้า การฟื้นฟูและธำรงวัฒนธรรมท้องถิ่น การถ่ายทอดเรื่องราวทางด้านศาสนาท่ามกลางความกลืนกลายทางวัฒนธรรมผ่านการสื่อสารสื่อใหม่อย่างวิทยุ มีส่วนช่วยให้คนเยาวชนรุ่นใหม่ได้รับรู้ถึงตัวตนและรากเหง้าทางวัฒนธรรมของบรรพชนที่สืบทอดต่อกันมาหลายยุคหลายสมัย ซึ่งเป็นการสร้างสำนึกให้เยาวชนเหล่านี้ ได้กลับมาเป็นบุคลากรที่รักชุมชนและรับใช้ชุมชนต่อไปได้ในอนาคต

หากพิจารณาจะพบว่า ลักษณะสำคัญทั้ง 5 ประการที่กล่าวมานี้ ต่างก็ล้วนก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมและแบบแผนแห่งพฤติกรรมอันนำไปสู่การพัฒนาสังคมชุมชนให้ยั่งยืนและสงบสุขได้อย่างน่าสนใจ

(2) เกิดการขยายตัวของชุมชน

การขยายตัวของชุมชนในที่นี้ไม่ใช่หมายถึงการขยายตัวทางกายภาพ แต่เป็นการขยายตัวในลักษณะของเครือข่ายชุมชนหรือเครือข่ายทางสังคม

ซึ่งเป็นการสร้างสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการศึกษาศาสนา โดยเป็นการรวมกลุ่มของคนที่มีความต้องการคล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเป็น เยาวชนหรือผู้ใหญ่ ซึ่งความน่าสนใจของเครือข่ายทางสังคมของสถานีวิทย์ ชุมชนสุเหร่าแดง คือการเป็นเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (Issue network) หรือเครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลัก ในการรวมกลุ่มองค์กรโดยมองข้ามมิติเชิงพื้นที่

สิ่งที่น่าสนใจ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนดาร์ลุอาบีดิน กับ โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามแห่งอื่นๆ ในจังหวัดนนทบุรีที่ให้ความสนใจ การจัดการศึกษาของโรงเรียนดาร์ลุอาบีดิน เช่น การติดต่อประสานงาน เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนแนวทางในการจัดการศึกษาระหว่างกันกับโรงเรียน ทำอัฐศึกษา เป็นต้น ประเด็นดังกล่าวถือเป็นกระบวนการในการเสริมสร้าง ซึ่งกันและกัน (complementary relationship) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่นำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะนำไปสู่ ผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่าย มากกว่า การไม่สร้างเครือข่ายแต่ต่างคนต่างอยู่

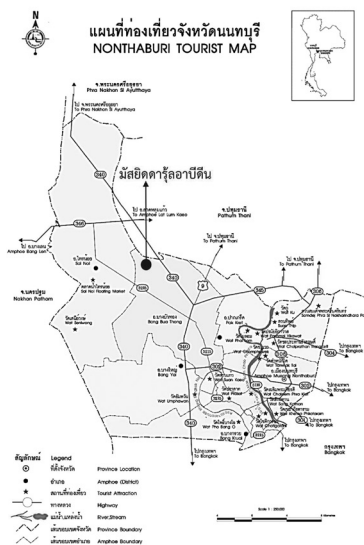
นอกจากนี้ ยังมีเครือข่ายแบบที่ไม่เป็นทางการ กล่าวคือสมาชิกมีการ สร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม โดยมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารกันภายในกลุ่ม ด้วยการติดต่อสื่อสารผ่านทางโทรศัพท์ ซึ่งการติดต่อสื่อสารดังกล่าวจะมี ลักษณะที่ไม่เป็นระบบ โดยจะเป็นการพบปะระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง

บทสรุป

สถานีวิทย์ชุมชนสุเหร่าแดงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง และสร้างเครือข่ายให้กับชุมชนบ้านสุเหร่าแดงโดยใช้กระบวนการยกระดับ คุณภาพชีวิต การมีส่วนร่วม และการมีปฏิสัมพันธ์ เป็นหัวใจสำคัญ เพื่อให้ คนในชุมชนเข้ามาร่วมดำเนินการวิทย์ชุมชนจนเกิดเป็นความภาคภูมิใจของ คนทุกเพศทุกวัย ตลอดจนร่วมพัฒนาชุมชนโดยไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ ครอบงำ นอกจากนี้ ความโดดเด่นของการจัดรายการวิทย์ชุมชนสุเหร่าแดง

ที่ได้แก่นักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนเป็นผู้ดำเนินรายการ ยังทำให้เกิดความสนใจในกลุ่มผู้ฟังทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งเห็นได้จากจำนวนนักเรียนที่เข้ามารับการศึกษาศาสนาอิสลามในชุมชนบ้านสุเหร่าแดง ที่มีทั้งเยาวชนของชุมชนบ้านสุเหร่าแดง และชุมชนมุสลิมอื่นๆ ในบริเวณใกล้เคียง ดังนั้นสถานีวิทย์แห่งนี้จึงเปรียบเสมือนเครื่องมือที่สานสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนเข้าไว้ด้วยกันเสมอมา

ภาพที่ 1 ที่ตั้งอาคารมัสยิดดารุลออบีดิน (สุเหร่าแดง) ต.ละหาร อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี (ที่มา: วรณา สุขพลอย)

ภาพที่ 2 สัญลักษณ์ของสถานีวิทยุชุมชนสุเหร่าแดง

ภาพที่ 3 อาคารโรงเรียนดาร์อูลอัม

ภาพที่ 4 เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กำลังบันทึกเทป

ภาพที่ 5 เด็กนักเรียนชั้นอนุบาล 2 กำลังบันทึกเทป

ภาพที่ 6 กระป๋องสีละลายคู่สีก่อตัวสำหรับรับบริจาคทานในเดือนเราะมะฎอน
(ที่มา: วรณา สุขพลอย)

ตารางแผนภูมิที่ 1
โครงสร้างของสถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชนสุพรรณบุรี

ตารางแผนภูมิที่ 2
ตารางออกอากาศสถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชนสุพรรณบุรี ระบบ FM.100.75 เมกะเฮิรตซ์
ออกอากาศวันจันทร์ - วันอาทิตย์

วันเสาร์-อาทิตย์		วันจันทร์-ศุกร์	
เวลา	รายการ	เวลา	รายการ
18.00-18.30	อัลกุรอานคู่มือชีวิต	18.00-18.30	อัลกุรอานคู่มือชีวิต
18.30-19.00	ตามรอยพระบาทศาสดา (ช.ล.)	18.30-19.00	ตามรอยพระบาทศาสดา (ช.ล.)
19.00-19.30	มรดกวิชาการ	19.00-19.30	สุดยอดเรื่องเล่าอาบาศะห์แบบฉบับ
19.30-20.00	อัลกุรอาน	19.30-20.00	อัลกุรอาน
20.00-20.30	บันทึกห้องเรียนอัลกุรอาน	20.00-20.30	เรียนอัลกุรอานกับ อ.อาลาวิ
20.30-21.00	อัลกุรอาน	20.30-21.00	อัลกุรอาน
21.00-21.30	Good Night	21.00-21.30	Good Night
21.30-22.00	อัลกุรอาน	21.30-22.00	อัลกุรอาน
22.00-22.30	อิงอุ่นหนูธรรมมะ	22.00-22.30	ฟังแปลกทีละ
22.30-23.00	อัลกุรอาน	22.30-23.00	อัลกุรอาน
23.00-23.30	ตามรอยพระบาทศาสดา (ช.ล.)	23.00-23.30	ตามรอยพระบาทศาสดา (ช.ล.)
23.30-00.00	อัลกุรอาน	23.30-00.00	อัลกุรอาน
00.00-00.30	หลังดรอเียะฮ์	00.00-00.30	อัลกุรอานคู่มือชีวิต
00.30-01.00	อัลกุรอาน	00.30-01.00	อัลกุรอาน
01.00-01.30	ตามรอยพระบาทศาสดา (ช.ล.)	01.00-01.30	ตามรอยพระบาทศาสดา (ช.ล.)
01.30-02.00	อัลกุรอาน	01.30-02.00	อัลกุรอาน
02.00-02.30	ในเส้นทางธรรม	02.00-02.30	ความสุขของชีวิต
02.30-03.00	อัลกุรอาน	02.30-03.00	อัลกุรอาน
03.00-03.30	ตามรอยพระบาทศาสดา (ช.ล.)	03.00-03.30	ตามรอยพระบาทศาสดา (ช.ล.)
03.30-04.00	อัลกุรอาน	03.30-04.00	อัลกุรอาน

วันเสาร์-อาทิตย์		วันจันทร์-ศุกร์	
เวลา	รายการ	เวลา	รายการ
04.00-04.30	สตรี	04.00-04.30	ธรรมะรับอรุณ
04.30-05.00	อัลกุรอาน	04.30-05.00	อัลกุรอาน
05.00-05.15	ตามรอยพระบาทศาสนา (ช.ล.)	05.00-05.15	ตามรอยพระบาทศาสนา (ช.ล.)
05.15-06.00	อ่านอัลกุรอาน เรื่องไมยากอย่างที่คิด	05.15-06.00	อ่านอัลกุรอาน เรื่องไมยากอย่างที่คิด
06.00-06.30	อัลกุรอานคู่มือชีวิต	06.00-06.30	อัลกุรอานคู่มือชีวิต
06.30-07.00	อัลกุรอาน	06.30-07.00	อัลกุรอาน
07.00-07.30	สุนนะฮ์นบี (ช.ล.)	07.00-07.30	สุนนะฮ์นบี (ช.ล.)
07.30-08.00	อัลกุรอาน	07.30-08.00	อัลกุรอาน
08.00-08.30	เสียงจากข้างมิมบร	08.00-08.30	หลากหลายเรื่องอิสลาม
08.30-09.30	ถ่ายทอดสดห้องเรียนเช้าวันหยุด	08.30-09.00	อัลกุรอาน
		09.00-09.30	พิธีดูอินไมไซเคเรื่องของเด็ก ๆ
09.30-10.00	อัลกุรอาน	09.30-10.00	อัลกุรอาน
10.00-10.30	ห้องเรียนของหนู	10.00-10.30	ฟังแปลกิตะ
10.30-11.00	อัลกุรอาน	10.30-11.00	อัลกุรอาน
11.00-11.30	ตามรอยพระบาทศาสนา (ช.ล.)	11.00-11.30	ตามรอยพระบาทศาสนา (ช.ล.)
11.30-12.00	อัลกุรอาน	11.30-12.00	อัลกุรอาน
12.00-12.30	พลังมิมบร	12.00-12.30	ประวัติศาตร์
12.30-13.00	อัลกุรอาน	12.30-13.00	อัลกุรอาน
13.00-13.30	ตามรอยพระบาทศาสนา (ช.ล.)	13.00-13.30	ตามรอยพระบาทศาสนา (ช.ล.)
13.30-14.00	อัลกุรอาน	13.30-14.00	อัลกุรอาน
14.00-14.30	ถ่ายทอดสด ห้องเรียนอัลกุรอาน	14.00-14.30	ธรรมะยามบ่าย
14.30-15.00	อัลกุรอาน	14.30-15.00	อัลกุรอาน
15.00-15.30	ตามรอยพระบาทศาสนา (ช.ล.)	15.00-15.30	ตามรอยพระบาทศาสนา (ช.ล.)
15.30-16.00	อัลกุรอาน	15.30-16.00	อัลกุรอาน
16.00-16.30	คำตอบปัญหาศาสนา	16.00-16.30	ได้รู้พระธรรม
16.30-17.00	อัลกุรอาน	16.30-17.00	อัลกุรอาน
17.00-17.30	สตรี	17.00-17.30	สุนนะฮ์นบี (ช.ล.)
17.30-18.00	อัลกุรอาน	17.30-18.00	อัลกุรอาน

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ, 2544. **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติ ตันไทย, 2520. “คลองกักระบบเศรษฐกิจของไทย (พ.ศ.2367-2453).” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิศาล บุญผูก, 2554. **ภูมินามอำเภอบางบัวทอง**. นนทบุรี: โครงการบริการวิชาการแก่สังคม สำนักงานบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สหพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติ, 2555. **1 ทศวรรษวิทยุชุมชนไทย**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิไฮนริก เบิลล์ (Heinrick Boell Stiftung SouthEast Asia).
- แสง บุญเฉลิมวิภาส, 2558. **ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- อนุสรณ์ ไชยพาน, 2545. **วาระประชาชนเพื่อความเป็นไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- อรรถัย ศรีสันติสุข, ม.ป.ป. **การวิจัยผู้ฟังสถานีวิทยุกระจายเสียง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อาดิศร์ อิดริส รักขมณี, 2557. **มัสยิดในกรุงเทพฯ**. กรุงเทพฯ: มติชน.

สัมภาษณ์

- จันทนา เล็กน้อย, 2563. สัมภาษณ์ในชุมชน. สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม.
- ชลธิชา มะเด็น, 2562. นักเรียน. สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม.
- เทิดศักดิ์ สวัสดิ์วงศ์สกุล, 2562. ผู้ปกครองนักเรียน. สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม.
- ธนพล จุลธีระ, 2562. ครูฝ่ายงานเทคนิควิทยุ. สัมภาษณ์, 17 ตุลาคม.
- บรรเทา สุโงะ, 2562. คอเต็บ. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม.
- ภาวิณี ปิ่นทอง, 2562. ครูสอนศาสนา. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม.
- รัฐภูมิ มะหะหมัด, 2562. นักเรียน. สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม.
- ลินดา ระดังหิน, 2562. ผู้ปกครองนักเรียน. สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม.
- วนัส บังสะวัน, 2562. นักเรียน. สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม.
- วรรณมา สุขพลอย, 2562. ครูฝ่ายผลิตรายการวิทยุ. สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม.
- วรรณิ สุขพลอย, 2562. ครูสอนศาสนา. สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน.
- วาริส ชาเฮาะ, 2562. นักเรียน. สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม.
- สุธีรัช มั่นสวกุล, 2562. อีหม่าม. สัมภาษณ์, 18 กันยายน.
- สุรอยยา เลาะเดรส, 2563. นักเรียน. สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม.
- สุรียรัตน์ ผลเจริญ, 2562. ครูสอนศาสนา. สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน.

อันดา ระตึงหิน, 2562. นักเรียน. สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม.

อาชีวะห์ ตระกูลกองโต, 2563. ผู้ปกครองนักเรียน. สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม.